

L'ASSOCIACIONISME CATÒLIC A INCA (1923-1929)

MÀXIM CAMPILLO ILLAN
MANEL SANTANA MORRO

1. EL CATOLICISME SOCIAL I LA DICTADURA

El catolicisme social és un moviment alentat des d'una perspectiva confessional que pretén superar la lluita de classes fomentant la col.laboració harmònica entre patrons i obrers, per resoldre la problemàtica de la societat industrial, i sobretot per fer front als avenços de les doctrines revolucionàries.

El primer catolicisme social del segle XIX és un intent de superació del paternalisme i la beneficència, per passar a una comprensió del problema social en una dimensió més ampla, que superi la interpretació estrictament teològica, per incorporar-hi una visió sociològica i econòmica. En aquesta època es confonen les finalitats de les associacions catòliques, que n'hi ha de diferents tipus: religioses, de propaganda, educatives, socials, recreatives i polítiques. Però moltes d'elles intenten plantejar més d'un d'aquests aspectes, com la quadruple finalitat dels cercles d'obers catòlics: religiosa, instructiva, mutual i social.

El sindicalisme catòlic s'enfrontava al socialisme amb una estratègia innovadora per a l'esglèsia de Mallorca: la sindicació i professionalització dels obrers catòlics, com a característica essencial, acompanyada de l'alliberació patronal i caciquil.

El règim de Primo de Rivera (1923-1929) suposa una època de pervivència de la Federació Obrera Catòlica i de la Federació Agrícola Catòlica, més enllà de les seves simpaties o antipaties envers la dictadura.

El 13 de setembre de 1923 es produïa a Barcelona el cop d'Estat del general Primo de Rivera. Aquest fet fou saludat amb una actitud d'esperança davant el programa regenerador de la Dictadura pel setmanari inquer Ca Nostra, editat pel fundador del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca, en Miquel Duran Saurina:

"Desde aquell dia vivim de sospreses. Va començar per posar en estat de guerra a tots els territoris espanyols, ha dissoltes les Corts, suspès el jurat, i suprimit tots els ajuntaments d'Espanya, encaminant tot això a la destrucció del malaït caciquisme tant arrelat per tot arreu d'Espanya. Per avui no volem fer cap comentari. Salutam el nou Govern i demanam an el Senyor que l'ilumini en la adopció dels medis necessaris per bastir l'edifici de la restauració de l'Estat"

Aquesta actitud està en la mateixa línia d'altres publicacions conservadores com "El Adalid" de Palma.

Es desconeix totalment el pes del sindicalisme catòlic durant la Dictadura, però és significatiu que els comitès paritaris de Mallorca començassin a estar plens de representacions obreres catòliques.

El sistema corporatiu a partir de novembre de 1926, té el seu principal eix en el comitè paritari: mecanisme de conciliació i arbitratge amb igualtat entre obrers i patrons. Així quedava encunyat el principi del catolicisme social, "sindicats lliures" en una Corporació obligatòria que afegia la preeminència de l'Estat sobre els sindicats.

Durant l'any 1925 integren la Federació Obrera catòlica de Mallorca sis sindicats amb un total de 1.510 afiliats.

Els sindicats catòlics no van aprofitar la situació de facilitat que els oferia la Dictadura, si bé és cert que la legalitat de la U.G.T. els va tancar moltes possibilitats, especialment de cara als comitès paritaris. Existia una certa sospita de cara al dictador per afavorir les organitzacions socialistes. Però la dictadura pretenia la col.laboració obrera per edificar un sistema de relacions laborals segons el model corporatiu.

La influència dels socialcatòlics també la trobam en la formació i direcció de la Unión Patriótica. Es tracta d'una organització que pretenia ésser un partit polític que vertebràs la Dictadura, amb una apariència de "nou" i d'ésser estrictament un partit de denostada política del "vell règim", però en realitat era un canvi de representativitat en les classes dominants, per defensar-se en cas que desaparegués la Dictadura.

La Unión Patriótica havia estat organitzada des del poder. Primo de Rivera volia crear dos centres de poder paral.lels: les unions patriòtiques i les autoritats governatives.

¹- "El Cop d'Estat". Setmanari Ca Nostra, 46. 6 d'octubre de 1923.

La premsa d'Inca reflexa aquest fet de la següent manera:

"Avui, a la Casa Consistorial, se ha tengut una reunió, convocada pel senyor batle don Miquel Pujadas, amb el fi d'organitzar a Inca un nucli del partit nou titulat: Unión Patriótica".²

Poc després, el mes d'octubre, és nomenat cap de la Unión Patriótica d'Inca el metge Sebastià Amengual Vallespir, personatge molt lligat a l'associacionisme catòlic, ja que havia estat president del Sindicat Agrícola d'Inca.

El mateix Sebastià Amengual, el primer de març de 1925 va fer una conferència "per aclarir alguns aspectes respecte a l'Unió Patiòtica". És significatiu que tingués lloc al local del Cercle, i començà dient:

"Que havia triat el Círcul d'Obrers catòlics perque l'ordre, moralitat i justícia era el programa desde la seva fundació i per lo mateix molt abans de venir la Unió Patriòtica"³

Les relacions entre l'associacionisme catòlic i el nou règim van quedar establertes des d'un principi. El dia 23 de gener de 1924 són destituïts per ordre governativa els regidors dels ajuntaments. A l'ajuntament d'Inca s'anomenen regidors entre d'altres: Jaume Estrany Llabrés, president del Cercle d'Obrers catòlics; Miquel Pujadas Ferrer, President del Sindicat Agrícola catòlic; Marià Calderon Luna, president del sindicat obrer La Pau.

Per tant els presidents de les tres associacions catòliques existents a Inca són nomenats regidors, no succeint el mateix amb altres associacions locals.

Per altra part, dia 17 de desembre de 1924, es donen a conèixer les societats amb opció de vot corporatiu per les eleccions municipals. Aquestes són les següents: La Justícia, El Sindicat Obrer la Pau, La Constància i el Cercle d'Obrers Catòlics. Més endavant, durant l'any 1925, s'afegirà el Sindicat Catòlic Agrícola. De les cinc societats amb aquest dret, tres tenen un caràcter catòlic. És evident la relació entre les associacions catòliques i el poder municipal.

². "Ca Nostra", 85, 6 de juliol de 1924.

³. "Conferència". "Ca Nostra", 8 de març de 1925.

2. EL CERCLE D'OBRRERS CATÒLICS D'INCA

Amb la finalitat d'oferir als sectors populars d'Inca serveis de mutualisme, així com l'organització del lleure, la instrucció i la cultura fomentant una ideologia antisocialista, es creava l'any 1900 el Cercle d'Obrers Catòlics.⁴

Abans de trobar una ubicació definitiva, la novella societat es va instal·lar primer en un local situat a la Plaça Verge de Lluc, i poc després es va traslladar al carrer Palmer, cantonada amb Mesones (avui Hostals). Finalment, el 1906, el Cercle va trobar la seva ubicació definitiva instal·lant-se en un edifici del carrer Bruy (el qual avui es diu carrer de Miquel Duran) cantonada amb el carrer de La Pau. Es tractava d'un enorme edifici amb una planta baixa on s'hi va construir un saló d'actes, i al primer pis hi havia un bar i les sales de juntes. Juntament amb el Cercle, varen compartir el local, durant els anys que ens ocupen en aquest treball, el Sindicat Catòlic Agrícola i la Caixa Rural, El Fomento Inquense i el sindicat obrer La Pau. Totes aquestes associacions són un reflex força evident de la mobilització dels catòlics en defensa dels interessos de la religió en la vessant de l'acció social.

El Cercle s'organitzava a partir de la junta directiva la qual celebrava periòdicament Sessions on s'acordava l'admissió dels socis i les activitats culturals i religioses que s'havien de dur a terme. Semestralment se celebraven també les Juntes Generals on hi tenien dret a vot els socis. A través d'aquestes juntes generals, tal com disposava el reglament de la societat, cada any es renovava la meitat de la junta directiva.

El Cercle D'Obrers Catòlics d'Inca durant la Dictadura de Primo de Rivera va agrupar uns dos-cents socis, d'una extracció social diversa. Pel que fa als presidents durant aquest període ocuparen aquest càrrec Joan Estrany Llabrés (1922-1925) i Miquel Esteve Llompart (1925-1931).

2.1. EL MUTUALISME

Les diferents entitats obreres, culturals o confessionals promogudes per l'església van tenir en la majoria d'ocasions com a finalitat essencial oferir a les classes populars assistència mèdica i facultativa i d'altres prestacions en cas de necessitat. Aquesta funció mutual la va assumir el Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca gairebé des de la seva creació cap a l'any 1900. Una altra associació d'Inca, La Constància, ja venia oferint un servei semblant des de 1886.

Si tenim present que la legislació per part de l'estat en matèria social era encara molt minsa, propiciant l'existència d'uns sectors populars mancats de les mínimes prestacions, ens adonem de la importància d'aquest servei que oferia el cercle d'Inca.

⁴. Voldríem agrair a l'historiador Pere Fullana la plena disponibilitat que va mostrar a l'hora de posar a la nostra disposició documentació diversa i bibliografia referent al Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca.

A través del llibre d'actes de les juntes generals del cercle, observam que els joves d'Inca a partir dels tretze o catorze anys, que era l'edat en què molts d'ells solien abandonar l'escola i es posaven a treballar, s'associaven al cercle per poder disfrutar dels serveis mutuels. Era, doncs, aquesta faceta el principal dels reclams que s'oferia a la població per animar-la a associar-se.

Des de la seva fundació, el cercle tenia contractats els serveis de diferents metges. Durant els anys que ens ocupen en aquest treball l'associació va disposar dels serveis de Sebastià Amengual i d'Antoni Riera, i més endavant, ja a finals de 1928 s'incorporà també Miquel Ferrer.

Apart dels serveis mèdics, el cercle abonava una pensió o dieta temporal als socis malalts o accidentats. S'abonaven 1'5 pessetes per cada dia que l'associat estava impossibilitat per anar a treballar. Entre 1923 i 1929 més d'un centenar de persones es van beneficiar d'aquests subsidis que se'ls ofería.

Pere Fullana, en un treball que va dur a terme del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca entre 1900 i 1910, indica que durant el primer decenni d'existència l'edat mitjana dels socis era encara relativament baixa, les baixes no eren generalitzades, cosa que no va suposar un nivell de grans despeses per a la societat. Ara bé, amb el transcórrer del temps, la situació va canviar, segons paraules de Miquel Saurina en una memòria elaborada l'any 1921:

*"La societat ja comença a tenir molts de socis vells i la salut de l'home en general és més delicada i això mos dona un augment de malalts fent-se de cada any més difícil l'administració, a pesar d'això s'han pagades religiosament totes les dietes dels malalts."*⁵

Un altre servei que s'oferia era el de defunció, abonant a la família del soci difunt unes vint pessetes. Això es complementava amb els serveis d'enterrament i funerals.

Si a tot això hi afegim que el Cercle havia de pagar despeses com el lloguer del local, l'electricitat, les reformes que s'efectuaren, els periòdics, el manteniment de la biblioteca i els actes culturals que s'organitzaven, queda clar que la gestió administrativa fou en moltes ocasions força difícil i fins i tot en algunes ocasions deficitària. Per aquest motiu es feien necessàries les aportacions dels socis protectors.

⁵- Libro de actas de las Sesiones generales. 25 de gener de 1921.

2.2. Les activitats del Cercle d'Obrers Catòlics

RELIGIOSES:

Una de les funcions més importants dels cercles d'obriers era la confessional destinada a preservar els sectors populars de les influències laïcitzants.

Com bé ens explica Pere Fullana⁶, la finalitat religiosa del cercle s'havia de dur a terme preferentment en tres eixos: la celebració anual de tres comunions generals, els exercicis espirituals i la commemoració de la festa dels patrons (Sagrada Família).

En aquest sentit, a l'any 1925 se celebrava el vinticinquè aniversari de la fundació del Cercle, els actes religiosos van consistir en una festa a l'església. A l'ofertori predicà Mossèn Francesc Garau i l'Harpa cantà la missa del P. Aulí.

CULTURALS:

La instrucció i l'oci foren dos elements característics del Cercle, des de la seva fundació amb la lectura com a element primordial i l'escola com a element de regeneració social. A més, periòdicament s'havien de fer conferències de caràcter religiós, moral i social. Les funcions teatrals i el cinema es convertiren en un dels passatemps més rellevants.

a) Biblioteca:

La figura del bibliotecari existí des del principi. La societat filial l'Harpa d'Inca també comptava amb un bibliotecari.

A més, el Cercle estava subscrit als diaris Debate, Lectura Dominical, El Correo de Mallorca, El Adalid, El Heraldo de Cristo, La Hormiga de Oro, i en aquesta època en Miquel Duran editava el setmanari Ca Nostra, de caràcter més informatiu que informatiu.

b) Teatre:

Des del primer moment sembla que hi hagué un grup de socis dedicats a representar obres teatrals, que haurien de competir amb els altres teatres de la localitat i el cinema.

En aquest sentit és significativa la següent informació del Ca Nostra:

"Les deixelles de la mestre, donya Antònia Mora, fan una festa escolar en el Círcol d'Obrers Catòlics, posant en escena la comèdia 'La Envidiosa' i un alegre i educador sàinet entitulat 'Més s'atreve en una hora que en un any'.⁷

⁶- Fullana P: El Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca (1900-1910). Dins I Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament d'Inca, 1994.

⁷-Setmanari Ca Nostra, 10 de febrer de 1929.

c) Les Vetllades Literàries i musicals:

Les vetllades literàries es realitzaven amb motiu de la festa dels patrons o altres moments rellevants de la vida social i cultural de la societat. Generalment estaven organitzades per Miquel Duran Saurina.

En aquest període destaquen les vetllades literàrio-musicals amb motiu de la festa del Cercle, com la de l'any 1924, on es llegiren poesies del mestre Duran i feren una conferència sobre la seva figura poètica. L'Harpa va omplir la part musical.

Dins els actes de celebració del vint-i-cinquè aniversari de la fundació del Cercle va tenir lloc una vetllada a la qual Marian Aguiló lletgí poesies d'en Bartomeu Ferrà. En Llorenç Genestra, per la seva part, llegí un discurs sobre la fundació i actuació del Cercle. En Josep Noguera i en Llorenç Duran llegiren poesies i mossèn Francesc Garau va fer un discurs sobre la finalitat religiosa i espiritual de la societat.

Cal ressaltar l'homenatge a Joan Alcover celebrat el dia 7 de març de 1927. La part literària va ésser atesa pels "Amics de l'Art" que llegiren poesies del mestre Duran i feren una conferència sobre la seva figura poètica. L'Harpa va omplir la part musical.

d) Escoles:

El Cercle intentava millorar la instrucció dels sectors obrers i pagesos adults. L'oferta no anava dirigida al jovent, que ja la tenien coberta. També es feien classes de solfeig, relacionades amb l'Harpa.

Referent a l'Harpa d'Inca en aquest període, societat filial del Cercle, encara que comptava amb un reglament propi que li permetia actuar de forma autònoma, però sense deixar de pertànyer a la societat que va fundar-la.

L'Harpa comptava amb una sèrie de socis protectors que pagaven una quota mínima de 0'50 ptes, si bé tothom pagava una pesseta o més. A finals de 1923 eren 41 els socis protectors. A més, rebien una subvenció anual de 200 pessetes de l'Ajuntament.

A principis de 1924 sorgeix un incident a l'orfeó. Segons en Llorenç Maria Duran Coli⁸, a l'Harpa s'havien infiltrat alguns elements atrets per coincidència professional amb altres ja ben integrats en l'esperit del Cercle d'Obrers Catòlics i de l'Harpa D'Inca. A la junta general de febrer de 1924 pretenien traspasar l'Harpa d'Inca del Cercle, però reglamentàriament això no era possible.

A la junta general del 25 de febrer de 1925, l'estat econòmic donava 2.221 '34 ptes d'entrades i 1.905'25 de sortides. Els socis protectors eren 52, no massa per les aspiracions de millorés. D'altra part hi havia 71 orfeonistes desglossats en 44 homes, 12 nins i 15 nines. Es va expressar que ben aviat hi hauria una nova corda de veus blanques formada per donzelles.

⁸ Duran LI: Crònica Comentada de l'Orfeó l'Harpa d'Inca. Editat per l'Ajuntament d'Inca, 1995.

La junta directiva del 20 de desembre va aprovar provisionalment els estatuts, la redacció dels quals havia estat encarregada per la junta directiva del Cercle al seu president Duran.

L'any 1926 la junta directiva va acordar presentar a la General una estranya candidatura per renovar la Directiva. Es proposava acoplar un grup de prohoms de molta categoria social i econòmica els quals malgrat ésser socis protectors no havien tingut cap intervenció directa amb l'orfeó. De la llista només un era orfeonista. Aquesta junta va tenir tres anys d'actuació:

President: Miquel Mir Jaume (Primer tinent batle i propietari)

Vicepresident: Antoni Amer Sastre (Director del Crèdit Balear).

Secretari: Mn. Josep Aguiló Pomar (Custodi de Sant Domingo).

Tresorer: Pau M. Morey Coll (Procurador i exbatle).

Bibliotecari: Joan Estrany Mateu (Primer oficial de l'Ajuntament).

Vocals: Josep Siquier Verd (secretari de l'Ajuntament); Jaume Coll Saurina (Comerçant); Antoni Sociés (distingit administratiu); Francesc Aguiló Pomar (Orfeonista).

En Llorenç M. Duran també ens fa un comentari per explicar millor l'afer de la junta dels "senyors":

"En el transcurs d'una conferència que sobre la sífilis feia el Dr. Emili Darder, primera d'un cicle organitzat pel cercle i l'Harpa. El cicle fou immediatament suspès ja que dins la directiva del Cercle hi havia la figura d'un consiliari, nomenat pel bisbe amb poders omnimodes. Aquesta conferència dugué una llarga ressonància dins els medis exarcebats de l'integrisme local que veia amb disgust la independència de l'Associació per a la Cultura de Mallorca, directiva de la qual formava part, al costat de persones de tarannà liberal com eren els doctors Darder i Aguiló i el mateix Guillem Forteza, arquitecte, autor de la senyera de l'Harpa. Es veien amb mal ull aquestes amistats de Duran que podien contaminar-lo d'esquerranisme i es temia pels destins espirituals de l'ofeó"⁹

⁹- Duran LI: Crònica comentada...

e) Conferències:

El Cercle organitzava amb regularitat cicles de conferències amb caràcter instructiu, religiós i social.

El Pare Pere J. Cerdà durant el transcurs d'una conferència ens parla de la funció d'aquests cicles:

"Hem de creure en la molta importància de l'escola. Però Aquesta limita la seva influència a l'infància. La gent feta, l'obrer, l'industrial, el pare de família, no pot rebre ja els beneficis que ella se donen i se troba moltes vegades falta de guia d'experiència, de sentit comú per lluitar amb el medi que el rodetja. Per això l'importància de l'escola per a la infància que té un cicle de conferències pels majors."¹⁰

En el mateix cicle de conferències de 1924 s'afirmà el següent: "Aquell públic escàs, compost en la seva majoria per element femení, s'han transformat en un altre públic més general i principalment d'homes que s'acosta afanyós a escoltar al qui sab i a qui pot ensenyar."¹¹

3. SINDICAT CATÒLIC AGRÍCOLA D'INCA

El Sindicat Agrícola Catòlic d'Inca era una entitat benéfico-religiosa que tenia com a prioritat fonamental la promoció de l'estalvi entre els seus associats, a més de procurar el desenvolupament de l'activitat agrícola de la localitat.

Fou fundat durant el mes de gener de 1921 sota la tutela dels homes del Cercle d'Obrers Catòlics, havent-hi una estreta relació i identificació entre ambdues associacions. Per aquest motiu el local social de l'esmentat sindicat agrícola també es va ubicar a l'edifici llogat pel Cercle, que com hem vist anteriorment estava situat al carrer Bruy.

Els estudis que s'han duit a terme sobre el sindicalisme agrari a Mallorca, la major part d'ells de la mà de Pere Fullana, posen de manifest que aquest tipus d'entitats foren projectades bàsicament pels elements conservadors de cadascuna de les localitats on es crearen, participant de la concepció catòlica del sindicalisme, basada aquesta en l'associació mixta de patrons i obrers seguint l'harmonia entre aquests

¹⁰- "Ca Nostra", 55, 2 de febrer de 1924.

¹¹- Id.

dos sectors. D'aquesta manera el sindicat agrícola d'Inca recolleix aquest caràcter interclassista i en els seus estatuts s'indiquen els deures que havien de contreure els obrers envers els patrons i viceversa. Era obligació dels obrers respectar sempre el propietari, i no perjudicar en cap cas el capital. Es pretenia així allunyar els obrers agrícoles de tota forma de socialisme i de les societats obreres de resistència:

"No hacer juntas con hombres malvados que mañosamente les ponen delante desmedidas esperanzas y grandísimas promesas, a que sigue casi siempre un arrepentimiento inútil y ruina de muchas fortunas"¹²

Els propietaris i patrons a canvi s'havien de comprometre a no explotar ni física ni moralment els seus assalariats, fomentant entre ells hàbits d'estalvi.

El primer president del Sindicat Agrícola d'Inca fou Sebastià Amengual entre 1921 i 1923, any en què el va rellevar Miquel Pujadas Ferrer. No tenim gaires referències pel que fa al seu nombre de socis, sols sabem que durant 1922 aquests eren de 120. Tal com he indicat anteriorment compartien el local del Cercle d'Obrers Catòlics, situat al carrer Bruy, on es va habilitar una habitació per aquesta finalitat. Allà cada dijous, diàssabtes i diumenges s'obria al públic per atendre les peticions dels socis.

L'administració del sindicat girava al voltant d'una junta directiva la qual celebrava periòdicament sessions generals on es decidien les directrius i els aspectes on havia d'incidir la societat. Aquesta junta directiva durant la Dictadura de Primo de Rivera va estar composta per Miquel Pujadas (president), Miquel Mir (vicepresident), Mariano Calderón (Secretari), Pere M. Batle (tresorer), Josep Siquier (vocal) i Bartomeu Tortella (vocal). A més, el Cercle d'Obrers Catòlics nomenava una junta d'inspecció encarregada de revisar els comptes i la gestió del Sindicat agrícola. Aquesta junta d'inspecció estava formada per un president, acompanyat per dos socis propietaris i dos socis obrers.

El Sindicat Agrícola d'Inca no tenia explícitament una finalitat religiosa; ara bé, adoptava un caràcter moralitzant a l'hora de regular el comportament dels seus associats:

"El socio puede ser expulsado por su mala conducta moral o religiosa tanto dentro como fuera de la asociación, como embriagadez repetida, escándalos públicos, egoísmo abusar o tratar de abusar de sus semejantes, blasfemar,

¹²- Estatutos del Sindicato Católico Agrícola de Inca. ARM, Estadística, 104.

*hacer manifestaciones contra la religión, la moralidad, el orden y todo aquello que la junta directiva considere grave.*¹³

Les fonts d'ingressos del sindicat provenien bàsicament de les quotes que ingressaven els socis i també de les donacions que efectuaven particulars. Pel que fa a les quotes, n'hi havia de dos tipus: d'ingrés i anuals. Les primeres s'abonaven en el moment de produir-se la inscripció al sindicat, i les segones es pagaven cada any. El pagament s'establia en relació al nivell de renda de l'associat; així els socis propietaris eren els que pagaven les quotes més elevades, seguits pels majorals o arrendataris, i finalment pels obrers agrícoles els quals pagaven les quotes més baixes.

Els sindicats agrícoles que proliferaren arreu de la Mallorca rural per tal de desenvolupar les activitats agrícoles adquiriren eines i maquinària per a l'aprofitament dels associats. En aquest sentit el sindicat d'Inca durant el mes de febrer de 1926 va crear una comissió encarregada d'adquirir maquinària agrícola d'acord amb les necessitats dels socis. Aquesta comissió va considerar oportú l'adquisició d'una màquina segadora.¹⁴

Durant la Dictadura de Primo de Rivera es va crear el denominat vot corporatiu, que consistia en la presència d'un regidor amb dret a vot en representació de l'associació a l'ajuntament. En aquest sentit, el representant del sindicat en el consistori municipal fou el seu president Miquel Pujadas Ferrer.¹⁵

Els sindicats agrícoles solien tenir adherida una Caixa Rural amb la qual s'afavoria i fomentava entre els associats l'estalvi i se'ls facilitaven préstecs a baix interès. A Inca la Caixa Rural estava en funcionament des de l'any 1909 quan la junta General del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca va decretar la seva creació, obeint una de les pretensions inicials de dit cercle de fomentar l'estalvi entre els associats. Es va convidar el franciscà Pere Joan Cerdà per tal que donàs una conferència sobre el funcionament d'aquestes entitats i es va encarregar al consiliari Tomàs Mora la confecció dels estatuts.¹⁶

El foment de l'estalvi entre els sectors populars va ésser un dels ideals dels homes que dirigien les iniciatives socials de caràcter catòlic d'Inca. Per aquest motiu la Caixa Rural va dur a terme un seguit d'activitats per tal d'aconseguir-ho, especialment entre la joventut. Durant els anys que ens ocupen en aquest treball, ens trobam que se celebrava la festa de l'estalvi, regalant llibretes de la Caixa Rural entre els al.lots de les escoles. S'organitzaven també, per aquesta causa, col.lectes

¹³. Estatutos del Sindicato Católico agrícola de Inca. Arm, estadística, 104.

¹⁴. "Ca Nostra", 150, 13 de febrer de 1926.

¹⁵. Censo Corporativo electoral. Arm, Estadística, 104.

¹⁶. Pere Fullana: El Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca (1900-1910), dins I Jornades d'Estudis Locals. Inca 1994.

per rebre les aportacions dels particulars que recolzassin aquestes iniciatives.¹⁷

La Caixa Rural també proporcionava préstecs a baix interès. Es tractava d'uns crèdits, que tal com indiquen els estatuts, es concedien especialment pels obrers agrícoles per facilitar-los l'adquisició de terres i la seva explotació.¹⁸ Tot plegat obeeix no sols els objectius de desenvolupar el sector agrícola, sinó que s'aconseguia també allunyar la població rural de tota forma de socialisme, donat que el pagès accedia així a la petita propietat. Aquesta gestió econòmica va acompanyada d'una pretensió ideològica de caràcter totalitzant a partir de la moral catòlica.¹⁹

4. EL SINDICAT OBRER LA PAZ

La incidència de l'església en el món obrer es va dur a terme a través de la creació de sindicats obrers catòlics. Aquest tipus d'associacions començaren a organitzar-se a Mallorca a partir de 1910 i tenien per finalitat la sindicació i professionalització dels obrers catòlics com a instrument útil perquè aquests coneguessin els seus drets i impulsassin així un sentiment de solidaritat obrera i professional.

Amb aquests objectius el mes de maig de l'any 1913 el franciscà Pere Joan Cerdà va dur a terme la creació del sindicat obrer "La Paz". El seu primer president fou Marià Calderón el qual va ocupar aquest càrrec fins l'any 1943. El sindicat pretenia millorar les condicions materials, professionals i morals dels seus associats i allunyar-los així de l'altre sindicat obrer d'Inca, "La Justicia", donat el seu tarannà esquerrà i combatiu front la patronal de la localitat. El sindicat "La Paz" va organitzar una secció de socors mutus la qual tenia unes característiques semblants a les del Cercle d'Obrers Catòlics que venia funcionant des de principis de segle.

Durant el mes de juliol de 1916, Miquel Duran Saurina, en una sessió General del Cercle d'Obrers Catòlics, va posar en consideració dels socis la conveniència de procedir a la unió de l'esmentat Cercle amb el Sindicat obrer "La Paz". Deia Miquel Duran, que tant el president del Sindicat obrer, Marià Calderón, com el seu promotor, el superior dels franciscans D. Pere J. Cerdà, també consideraven oportú un apropament entre ambdues associacions. Ara bé, el reglament del cercle no ho permetia i un grup reduït de socis va mostrar les seves discrepàncies. Finalment però, es va decidir que el Sindicat "La Paz" s'instal·lès en el local social del Cercle situat al carrer Bruy. Malgrat tot, ambdues societats conservarien la seva

¹⁷- "Ca Nostra", 150, 13 de febrer de 1926.

¹⁸- Estatutos de la Caja Rural de Inca. ARM, estadística, 104.

¹⁹- Pere Fullana: El Moviment Catòlic a Mallorca (1875-1912). Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994. pp. 535.

independència administrativa i la seva personalitat. Es va acordar també que el sindicat obrer participaria en les despeses de lloguer i manteniment del local.

A partir de llavors ambdues associacions varen actuar vinculades canalitzant l'activitat religiosa, instructiva, recreativa i mutual entre un ampli sector de la població inquera.

El sindicat "La paz" pretenia allunyar els sectors populars de les organitzacions socialistes, ja que consideraven que els mètodes de lluita i reivindicació dels sindicats de resistència estaven obsolets, ja que sempre l'obrer en sortia malparat. Els acusaven també d'opressors, creadors d'odi, amb falses promeses per al món obrer. Aquestes consideracions apareixen sovint reflectides en la premsa local d'Inca de caràcter catòlic, com era el cas del setmanari "Ca Nostra" que opinava així de la festivitat del Primer de maig de 1924:

"Dijous Primer de Maig, veuen passar per Inca camions plens de gent que se'ns dubte celebren la festa del treball amb excursions. A Inca, llevat de poques excepcions tots els tallers i fàbriques treballen. Aquesta festa ha perdut el principal objecte, com era les reivindicacions de la classe obrera, que en altre temps tant se (...), per tenir els treballadors més de lo que demanaven.."²⁰

Durant els anys de la dictadura de Primo de Rivera va ocupar la presidència del Sindicat Marià Calderon, qui venia ocupant aquest carrec des de la seva fundació. El mateix Calderon estava vinculat també al Cercle d'Obrers Catòlics i al Sindicat Agrícola d'Inca, demostrant això que les relacions entre els capdavanters de les iniciatives socials de l'església d'Inca eren prou fluides. El mateix Marià Calderon va ésser també regidor de l'ajuntament, tal com indicaven les disposicions del vot corporatiu que va funcionar durant la dictadura.

Pel que fa als socis, el Sindicat obrer "La Paz" fou més minoritari que no pas altres associacions d'Inca. Entre els anys 1923 i 1929 eren una cinquantena els obrers de diferents oficis que hi estaven associats.²¹ Cal suposar que el fet que organitzacions com "La Constancia" i El Cercle d'Obrers Catòlics ja oferien serveis de mutualisme feia minvar la concurrència dels obrers cap al sindicat.

²⁰. "Ca Nostra", 68, 1 de maig de 1924.

²¹. ARM, estadística, caixa 101.

5. RECAPITULACIÓ

A mode de recapitular tot allò que hem analitzat al llarg d'aquest treball podem dir que La Dictadura de Primo de Rivera va suposar per les diferents associacions projectades per l'església de la localitat una continuïtat a la tasca que venien duent a terme, a la vegada va propiciar un notable augment de la influència social, econòmica i religiosa que exercien entre amplis sectors de la societat inquera.

Hem donat un repàs a les diferents activitats culturals, així com les prestacions socials que ofería el moviment catòlic a Inca. A part de la prestació social que es duia a terme a través del mutualisme, cal tenir present que també es pretenia amb tot això organitzar el lleure i la instrucció a fi de recristianitzar els sectors populars immersos en una societat que de cada vegada és més laica. Tampoc no es pot obviar la intenció d'allunyar la població d'aquell altra associacionisme més combatiu i reivindicatiu que es desenvolupava paral·lelament a la localitat.

FONTS UTILITZADES:

A) Fonts no impreses:

- Correspondència de l'Ajuntament d'Inca (1923-1929). A.H.M.I.
- Llibres d'actes del Cercle D'Obrers Catòlics d'Inca (1907-1945).
- Llibres d'actes de les Sessions Generals del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca (1911-1951).
- Registre d'associacions de la Delegació del Govern de Mallorca. Volums I, II, III i IV.

B) Fonts impreses:

- Estatutos del Sindicato Católico Agrícola de Inca. A.H.R.M. Estadística. Caixa 104.

C) Publicacions:

- Setmanari CA NOSTRA (1923-1926) (1928-1929).
- Setmanari ECOS (1923).

BIBLIOGRAFIA:

DURAN Llorenç M.: *Crònica Comentada de l'Orfeó l'Harpa d'Inca*, 1995.

FULLANA, Pere: *El Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca (1900-1910)*. Dins I Jornades d'Estudis Locals d'Inca. Ajuntament d'Inca, 1994.

FULLANA; Pere: *El Moviment Catòlic a Mallorca (1875-1912)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.

TUÑÓN DE LARA; Manuel: *Poder y sociedad en España, 1900-1931*. Ed. Austral, Madrid, 1992.